

Markus Barnevik Olsson
Deltagare i Centerpartiets internationella akademi
Fellow vid National Democratic Institute

SJ snabbtåg, USAID och nya politiska aktörer – mina första två månader på NDI

Belarus, Kanada, Kosovo, Nepal, Pakistan, Polen, Ungern, Venezuela. Min första tid på NDI har jag spenderat i min lundalägenhet, i centrala Stockholm och på X2000 städerna emellan, snabbt swischandes över ett snötäckt småländskt högländ. Samtidigt befinner sig mina tankar någon annanstans. De hoppar mellan kontinenter. Från Pakistans nordvästligaste provins, Khyber Pakhtunkhwa, där pashtuner kämpar för mänskliga rättigheter, till den polska kvinnorörelsen och abortkampen, till Venezuelas orättvisa politiska system. NDI har kontor i över 50 länder och har lett projekt i 156 länder och territorier världen över. NDIs kontor i Myanmar har det särskilt kämpigt just nu, i och med den burmesiska militärens statskupp. Vi finns på plats mitt i dessa oroligheter, och jag gör vad jag kan från vagn 6, plats 53, på SJ snabbtåg mot Malmö.

NDI får majoriteten av sin budget från USAID, USAs version av SIDA. De första veckorna av 2021 har mina kollegors arbetsuppgifter huvudsakligen kretsat kring just budgetarbete. Det är en balansgång. NDIs avdelning för politiska partier, där jag själv jobbar, med handledning från avdelningschefen och Sveriges f.d. EU-minister Birgitta Ohlsson, bedriver demokratiprojekt med fokus på just partier i länder där demokratin särskilt behöver stärkas. Samtidigt behöver en opartiskhet upprätthållas. Amerikanska skattepengar ska inte gå till att främja ett specifikt utländskt politiskt parti över ett annat. Det finns ingen osynlig agenda. Agendan är transparent och tydlig: demokratiska system ska stärkas världen över.

Det är ingen hemlighet att Joe Bidens utrikespolitiska riktning går mer i linje med NDIs målsättningar än den bistånds- och utrikespolitik Trumpadministrationen bedrev. Det glittrar i NDI-människors ögon när Biden lovar att stärka multilaterala samarbeten och nominerar USAs f.d. FN-ambassadör Samantha Powers till att leda USAID. Även om inte alla projekt får den USAID-finansiering NDI hoppats på, så hänger optimismen i luften.

Denna första tid har mina arbetsuppgifter gått ut på att lätta arbetsbördan från mina kollegors axlar. Samtidigt som budgetar ska sättas och projekt godkännas, fortgår det vanliga arbetet. Främst förbereder jag mötesunderlag genom att göra research på det politiska läget i ett visst land, eller så analyserar jag politiska händelser och rörelser. Det underlättar för Birgitta Ohlsson och de andra i teamet att få en överblick av det nepalesiska demokratiläget eller över hur den ungerska oppositionen egentligen mår, när de plötsligt kastas in i olika regionala möten.

När traditionella partisystem inte levererar

Allt som krävs för att skaka om ett krisande partisystem är en växande samhällsrörelse, en partipolitisk splittring, eller en karismatisk person som engagerar en tillräckligt stor skara missnöjesväljare för att bli en politisk kraft att räkna med. Vi har sett det i Slovakien under 2018 med beställningsmordet på journalisten Ján Kuciak, vars död gav upphov till så stora demonstrationer att regeringen tvingades avgå. Partiet Podemos föddes 2014 ur protesterna mot den spanska åtstramningspolitiken, och har varit en

kraft att räkna med sedan dess. Utbrett missnöje är något som måste tas på allvar. Det finns många exempel på när folket svarat genom att ta problemet i egna händer. Detta är på gott och ont, men är utan tvekan något som det demokratiska samfundet måste förstå och lära sig leva med.

Streamlined Framework Narrative är ett NDI-projekt som försöker skapa förståelse för "New Political Actors" (NPAs) och hur de växer fram, hur de ser ut, och vilka strategier de har för att kommunicera med sina anhängare. "Nya Politiska Aktörer" behöver inte nödvändigtvis kategoriseras som politiska partier, men i och med att deras politiska funktioner de facto kan ses som partipolitik, bör de betraktas och behandlas som en del av det politiska partisystemet. I många fall kallar de sig själva för en "rörelse", trots att de t.o.m. kan vara ett registrerat parti, Femstjärnerörelsen är ett exempel på detta. Vissa skulle sätta en populistisk stämpel på många av dessa nya politiska aktörer, men begreppet populism saknar konsensus i den akademiska världen och innebörden skiftar kraftigt mellan länder. Till skillnad från mer traditionella partier uttrycker nya politiska aktörer vanligtvis en önskan att fundamentalt ändra sättet som politiken bedrivs på, bl.a. genom att:

- forma eller erbjuda nya former av politiskt deltagande
- ge förslag på grundläggande reformer av det politiska systemet
- föra talan för stora grupper av tidigare underrepresenterade delar av befolkningen

Dessa mål återspeglas ofta i de nya politiska aktörernas organisatoriska egenskaper. I förhållande till mer traditionella partier är de oftast:

- mindre hierarkiska och har mer direkta former av politiskt deltagande och ledarskap
- mycket innovativa när det kommer till kampanjande och politisk organisering
- fokuserade på enstaka politiska frågor

Jag har varit delaktig i arbetet att ta fram partiexempel för projektet, och där finns det många. Det framgångsrika tjeckiska piratpartiet är ett exempel, med betoning på politisk transparens och direktdemokratiska inslag. Fokuset på ökad samhällslig delaktighet i politiken är ett genomgående tema för dessa nya politiska aktörer. Det danska partiet Alternativet utformar sin politik genom organiserade stormöten, s.k. "politiska laboratorium", medan italienska Femstjärnerörelsen och mexikanska Futuro Jalisco-partiet flitigt använder sig av webbaserade plattformar. I Mexikos fall har partiet kraftigt ökat i popularitet trots en extremt begränsad budget.

I Latinamerika finner man flera exempel på nya politiska aktörer i form av vänsterpartier som grundar sig i ett djupt samhällsmissnöje hos ursprungsbefolkningen. Pachakutik-partiet i Ecuador föddes ur en samling ursprungsbefolkningsorganisationer, och i Bolivia tog Movimiento al Socialismo (MAS) makten med Evo Morales som landets första president från ursprungsbefolkningen.

Nya politiska aktörer i form av politiska partier har även lyckats poppa upp i odemokratiska system. Mot alla odds tog Future Forward Party (FFP) ordentlig plats på den politiska arenan i Thailand, med krav på demokrati och minskat inflytande för den mäktiga militären. Partiet lockade stora mängder unga väljare, men löstes upp av domstol i februari 2020. Även partiet "Russia for the Future" med dess frontfigur Alexei Navalny är ett exempel på en demokratisk partirörelse i ett odemokratiskt system.

Dessa nya politiska aktörer för oftast öppna och transparenta diskussioner, medan traditionella partiers interna åsiktsutbyten i princip endast är tillgängliga för partimedlemmar. Detta skapar färre möjligheter för politiskt engagemang, särskilt för politiskt intresserade ungdomar som är partipolitiskt obundna. De nya politiska aktörerna är förvisso oftast demokratiskt lagda, men de kan även besitta högst antidemokratiska tendenser. Oavsett var de ligger på demokratiskalan bevisar de nya politiska aktörernas existens att partisystem i många fall inte uppfyller samhällets fundamentala behov.

Donald Trumps valvinst 2016 var en konsekvens av att stora väljargrupper kände sig ignorerade och svikna av det amerikanska samhället. Inget pekar dock på att Trumps valförlust 2020 är ett bevis på att missnöjet är borta. I ett uttalande från Trump den 13 februari uttryckte han: "The Make America Great Again Movement has only just begun". Det ryktas dessutom om att interna diskussioner förs huruvida "rörelsen" ska komma att representeras i form av ett nytt politiskt parti i USA. Visserligen kan det argumenteras för att fler partier är bra för den amerikanska demokratin, men Trumpanhängarnas stormning av Kapitolium den 6 januari hintar om att odemokratiska tendenser kan komma att vänta från rörelsen även i framtiden.

Nya politiska aktörer - som trumpismen - föds ur ett partisystem i kris.

Detta är ett hot mot demokratin.

Markus Barnevik Olsson

Lund, 23 februari 2021